

Σειρά ποντιακῶν λαογραφικῶν ἐκπομπῶν τοῦ Συλλόγου "Ἔθνος Ποντίων"
ἀπὸ τὸν ραδ. σταθ. Καλαμαριάς Ε.Ι.Ρ.

Επιπομπή 54 10-10-1970

Σ Η Μ Α

Ποντιακοὶ ἀντίλαλοι. - Λαογραφικὴ ἐκπομπὴ τοῦ Συλλόγου "Ἔθνος Ποντίων". - Κείμενο καὶ ἐπιμέλεια Στάθη Εὐφράτης.

... σέ μακρόσυρτο ἦχου, κουδούνια κλπ. ...

Ἄντιλαλοι... ἀναμνήσεις... νοσταλγίες... καημοί...

... σέ γοργό ρυθμό, ἡρωϊκὸ "

Ἄθλιμοι ποντιακοὶ θρύλοι καὶ παραδόσεις

... τὸ σῆμα σβῆνει ...

Ο.- Στὴν περιοχὴ Χερροϊάνων τοῦ Πόντου εἶναι ἀφιερωμένη ἡ σημερινή
μας ἐκπομπή.

... λύρα σέ ὑπόκιρση ...

Ἡ Χερροϊάνα ἀποτελοῦν τμῆμα τῆς περιοχῆς Χαλδείας. Βρίσκονται
στὰ δεξιὰ τοῦ δημοσίου ὁδμοῦ Τραπεζοῦντος - Ἐρζερούμ καὶ σέ ἀπόσταση
160 περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν Τραπεζοῦντα.

Ἡ περιοχὴ Χερροϊάνων συνδέεται μὲ τὴν δόξα τῶν ἀκριτῶν. Ὁ ποτα-
μὸς Εὐφράτης βρίσκεται σέ ἀπόσταση 10 περίπου χιλιομέτρων ἀπὸ τὴν πε-
ριοχὴ αὐτὴ τῆς Χαλδείας.

Οἱ Πόντιοι ἀκρίτες ἀπὸ τὰ Χερροϊάνα ἐπὶ αἰῶνες ἀντιστάθηκαν
στοὺς ἐπιδρομεῖς, ποὺ εἰσωρροῦσαν ἀπὸ τὴν μεριὰ τοῦ Εὐφράτη ποταμοῦ,
γιὰ νὰ λεηλατήσουν τὸν τόπο. Στὰ σύνορα τοῦ ἑλληνισμοῦ, στὴν περιοχὴ
τοῦ Εὐφράτη ποταμοῦ, οἱ ἑλληνεσ ἀκρίτες τῶν Χερροϊάνων στάθηκαν ἀκοί-
μητοι φρουροὶ τῶν Ἰσλαμικῶν τῆς φυλῆς.

... ἡ λύρα σταματᾷ ...

Γιὰ τὴν ἔννοια τῆς ὀνομασίας "Χερροϊάνα" ἢ "Σερροϊάνα", κατὰ
τὴν ποντιακὴ ἔκφραση, ὁ λαὸς τῆς περιοχῆς πιστεύει, ὅτι αὐτὴ ἔχει σχέ-
ση μὲ τὸ ὄνομα κάποιας Ἄνας Κομνηνῆς, ποὺ ἦταν μέλος τῆς βασιλικῆς
οἰκογενείας τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος τῆς Τραπεζοῦντος Δαβίδ. Ἡ σχε-
τικὴ παράδοση ἔχει ὡς ἐξῆς: Μετὰ τὴν διάλυση τῆς αὐτοκρατορίας τῶν
Κομνηνῶν (1461) καὶ τὴν ἐξόντωση ὅλων σχεδὸν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας
τοῦ αὐτοκράτορος Δαβίδ Κομνηνοῦ, ἡ Ἄνα Κομνηνὴ, ποὺ διέφυγε τὸν κίνδυ-
νο, κατευθύνθηκε πρὸς διάφορες περιοχὲς τοῦ Πόντου. Κατὰ μιά ἀποψη, στὴν

περιοχή Χερροϊάνων παρουσιάσθηκε ως χ ή ρ α. Χ ή ρ α "Α ν ν α, και στην ποντιακή διάλεκτο, χ έ ρ α "Α ν ν α, Χ ε ρ β α ν ν α. Κατά μία άλλη άποψη του λαού, η "Αννα Κομνηνή έγινε δεκτή στην περιοχή με ζητωκραυγές των κατοίκων, οι οποίοι την χαιρέτησαν με τις λέξεις χ α τ ρ ε "Α ν ν α. Ο χαιρετισμός αυτός διαδόθηκε σε όλη την περιοχή, οπότε το όνομα "Αννα", με το χ α τ ρ ε "Α ν ν α, έγινε Χ α ι ρ β α ν ν α και Σ α ι ρ β α ν ν α.

Οι Πόντιοι λόγιοι δεν υποστηρίζουν την ~~άποψη~~^{απόφαση} ~~που αναφέραμε~~^{αυτή} ~~προηγούμενα~~. Τη ~~β~~ αναφέραμε στα πλαίσια της λαογραφικής τούτης έκπομπής από υποχρέωση, επειδή αποτελού ~~πρόστα~~^{πρόσγγ} του λαού, ο οποίος πιστεύει στον σχετικό θρύλο.

. ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ

Τά Χερροϊάνα ήταν έδρα υποδιοικήσεως, που υπαγόταν, όπως και οι υποδιοικήσεις Άρδάσης (Τορούλ) και Κελιέτ, στην διοίκηση Άργυρουπόλεως. Η περιοχή αριθμούσε περί τα 70 χωριά. Τά Χερροϊάνα με την τουρκική κατάκτηση ονομάσθηκαν "Γάρατσα". Πρόκειται για την ομώνυμη κωμόπολη των Χερροϊάνων, όπου, λίγο πριν από τον ξεριζωμό, κατοικούσαν λίγες εκατοντάδες Ποντίων, κυρίως έμποροι και επαγγελματίες.

Σε όλοκληρη την περιοχή Χερροϊάνων, πριν από το 1911, ο ελληνικός πληθυσμός πλησίαζε τις 20.000. Από τότε όμως άρχισε να μειώνεται ο αριθμός των Ελλήνων κατοίκων, οι οποίοι, αποφεύγοντας την στράτευση των τουρκικών αρχών, μετανάστευαν στη Ρωσία.

Στην περιοχή Χερροϊάνων υπήρχε ελληνικό στοιχείο και πριν από την τουρκοκρατία. Σώζονται εκεί διάφορα ελληνικά μνημεία από ναούς, κίστρα κ.λ.π., που ανάγονται στην βυζαντινή περίοδο.

. ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ

Πολλά από τα χωριά των Χερροϊάνων ήταν άμιγώς ελληνικά, όπως τα χωριά Ζύμωνα, Τσαγοβύλ, Σαλούτ, Κιμπατούρ, Άνω και Κάτω Ταρσός κ.λ.π. Οι κάτοικοι της Άνω και Κάτω Ταρσού, σύμφωνα με την παράδοση, προέρχονταν από την Ταρσό της Κιλικίας.

Υπήρχαν στην περιοχή και χωριά με μικτό πληθυσμό, όπου κατοί-

κοῦσαν, μαζί με τοὺς Ποντίους, Τούρκους καὶ Ἀρμένιοι.

Στὴν περιοχή Χερροιάων ὑπῆρχαν καὶ Κιρκάσιοι, Τσερκέζοι, ὅπως τοὺς ἀποκαλοῦσαν οἱ Πόντιοι. Ἦταν γεωργιανή ~~ἡ~~ ^{Ποῦ} βοήθησε σημαντικὰ τοὺς Ἕλληνας κατὰ τὴν περίοδο τοῦ μικρασιατικοῦ πολέμου. Οἱ Κιρκάσιοι αὐτοὶ ξεριζώθηκαν ἀπὸ τὰ Χερροιάνα τὸ 1922 καὶ ἦρθαν μαζί με τοὺς Ποντίους στὴν Ἑλλάδα. Ἐγκαταστάθηκαν στὸ χωριὸ "Τόπλια" τῆς Βερροίας, ποὺ μετωνομάσθηκε τότε "Γεωργιανοί", ἐπεὶδὴ ἀκριβῶς οἱ κάτοικοι του, στὴν πλειοψηφία τους, εἶχαν γεωργιανὴ προέλευση. Οἱ Κιρκάσιοι αὐτοὶ ἀργότερα ἐφυγαν ἀπὸ τοὺς Γεωργιανοὺς Βερροίας καὶ μετανάστευσαν σὲ χώρες τῆς Ἀφρικῆς.

Στοὺς Κιρκάσιους τῶν Χερροιάων οἱ Πόντιοι ἔδωσαν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἥθη καὶ ἔθιμά τους, ἀπὸ τοὺς χοροὺς καὶ τὰ τραγούδια τους. Ἦταν φυσικὸ νὰ δανεισθοῦν καὶ κάτι ἀπὸ ἐκείνους.

. ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ

Κοντὰ στὴν μονὴ "Κιαλάρια", ἡ ὁποία ἐνίσχυε οἰκονομικῶς τὴν ἐλληνικὴ παιδεία σημαντικῶτα, ὑπῆρχε ὁ μεγάλος μύλος, μετρεῖς μυλόπετρες, ποὺ ἀνῆκε στὸ μοναστήρι τῆς Παναγίας Γαυμερᾶς, ^{ἡ ἔνοια} ~~ὅ~~ βρισκόταν σὲ ἄλλη περιοχή τῆς Ἀργυρουπόλεως, ἀνάμεσα στὰ χωριά Τσίτη καὶ Ἄδυσσα. Λέγεται, ὅτι ἀπὸ τὸν/μύλο αὐτὸν ἡ Παναγία ^{νερό} Γαυμερᾶ εἶχε περίστια εἰσοδήματα. Πάντως, στὴν πεδιάδα τῶν Χερροιάων ἡ σιτοκαλλιέργεια ἦταν πολὺ ἀποδοτικὴ. Ὑπῆρχαν πολλοὶ νερόμυλοι στὴν περιοχή. Τὰ Χερροιάνα ὀικιαία ὀνομάσθηκαν σιτοβολῶν τῆς Ἀργυρουπόλεως. Δευτερεύουσες ἦταν οἱ λοιπὲς ἀπασχολήσεις τῶν κατοίκων.

. ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ

Στὴν περιοχή Χερροιάων ὑπῆρχαν ἀρκετὰ μοναστήρια καὶ πάρα πολλὰ παρεκκλήσια, σχολαρχεῖα καὶ διάφορα ἄλλα ἐλληνικὰ σχολεῖα. Ἀνέδειξε ὁ τόπος πολλοὺς ἐπιστήμονας.

Οἱ κάτοικοι τῶν Χερροιάων συναλλάσσονταν κυρίως μετὰ τὴν Ἀργυρούπολη καὶ τὸ Ἐρζιγιανόν. Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τοῦ τόπου παρέμειναν πιστοὶ στὲς παραδόσεις.

. ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ

Ἡ προσφορά τῶν Ποντίων τῆς περιοχῆς Χερροϊάνων στό βωμό τοῦ ἑλληνισμοῦ εἶναι μεγάλη. Τό 60% τοῦ ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς χάθηκε στό μαρτύριο τῆς ἐξορίας στή Σεβάστεια. Ὅσοι ἦρθαν στήν Ἑλλάδα, μετά τόν ξεριζωμό τό 1922, δέν περνοῦσαν τίς 5.000.

Πρὶν κλεισμετή σημερινή μας ἐμποπή, σημειώνομε τόν στενὸ δεσμό τῶν Ἑλλήνων κατοικῶν τῶν Χερροϊάνων μέ τοὺς Ἑλληνας τῆς περιοχῆς Κάρς. Πάρα πολλοί ἀπό τοὺς Ποντίους τοῦ Κάρς προέρχονται ἀπό τήν περιοχή Χερροϊάνων. Ἡ μετακίνησή τους στό Κάρς ἔγινε μετά τό 1878. Στήν ἴδια περιοχή, καθὼς καί σέ ἄλλες περιοχές τοῦ Καυκάσου, μετακινήθηκαν Πόντιοι καί ἀπό ἄλλες περιοχές τοῦ Πόντου.

. ΛΥΡΑ - ΤΡΑΓ

Ἀγαπητοί ἀκροαταί ὁ Σύλλογος "Φῶρος Ποντίων" ἀφιέρωσε τήν σημερινή του ἐμποπή στήν περιοχή Χερροϊάνων τοῦ Πόντου. Ὁ συνεργάτης τῆς ἐμποπῆς στηρίχθηκε σέ πληροφορίες, ποῦ ἔδωσαν οἱ Ἐπαμεινώνδας Σωτηριάδης καί Ἐλέξανδρος Παπαδόπουλος. Ὁ Σύλλογος τοὺς εὐχαριστεῖ θερμῶς μέ τὸν Κοντῆ σας καί πάλι τήν ἐρχόμενη ἐβδομάδα τήν ἴδια μέρα καί ὠρα.

. Σ Η Μ Α

... σέ μακροῦρτο ἦχο, κουδοῦνια κλπ. καί ἀκολουθεῖ κανονικὸ σῆμα . . .
γιὰ τὴν μετεδόση ἡ λαογραφικὴ ἐμποπή "Ποντιακοὶ ἀντίλαλοι" τοῦ Συλλόγου "Φῶρος Ποντίων". -Κείμενο καί ἐπιμέλεια Στάθη Βύσταθιάδη.-
μητοὶ φρουροὶ τῆς . . . τὸ σῆμα σβῆνει

. ἡ λέσα στακίτ

Γιὰ τὴν ἐννοία τῆς ὀνομασίας "Χερροϊάνα" ἢ "Ξερροϊάνα", κατὰ τὴν ποντιακὴν ἔκφραση, ὁ λαὸς τῆς περιοχῆς πιστεύει, ὅτι αὐτὴ ἔχει σχέση μέ τὸ ὄνομα κάποιας Ἀννῆς Κομνηνῆς, ποῦ ἦταν μέλος τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας τοῦ τελευταίου ἀυτοκράτορος τῆς Τραπεζοῦντος, Δαβὶδ. Ἡ σχετικὴ παράδοση ἔχει ὅς ἐξῆς: Μετὰ τὴν διάλυση τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Κομνηνῶν (1461) καί τὴν ἐξόριση ὅλων σχεδὸν τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας τοῦ ἀυτοκράτορος Δαβὶδ Κομνηνοῦ, ἡ Ἀννα Κομνηνῆ, ποῦ διέφυγε τὸν κίνδυνο, κατασκευάσθηκε πρὸς διάφορες περιοχές τοῦ Πόντου. Πιὸς μίαν ἀποφύ, στήν